

Гайді

Шпірі Йоганна

ОЗНАЙОМЧИЙ ФРАГМЕНТ

Переклад — Р. Матієва

© Видавництво «Богдан». Усі права застережено.

Фрагмент надано для ознайомлення. Повна книжка — nashaknyga.com.ua

Богдан», 2023

Оповідка перша Мандрівка до Вуя з полонини

За гарненьким та затишним селищем Маснфельд виростають у височінь гори. До них, звиваючись щедро-густо зарослими деревиною полями, веде до підніжжя гори стежина. Гора ж тим боком, що від селища, стрімко нависає над долиною. Проте бескиди починаються вже з того місця, звідки в'юнка стежка бере свій початок, бо травичка тут мізерна, зате зеленіє та квітне все, що зазвичай буває тільки у горах. Саме цей духмяний запах гірських рослин огортає кожного, хто наважиться піднятися крутими звивинами стежини вгору, в Альпи.

Сьогодні вузькою гірською стежиною піднімалася міцно збита, кремезної статури, одразу видно — з горян, молодичка, яка вела за руку дитину. Маленька добряче впріла, піднімаючись угору. Бронзове від засмаги личко вкрилося великими краплями поту й аж пашіло на сонці. Зазвичай так завжди буває, коли у спекотний червневий день тебе позакутують, ніби на лютий мороз! Дівчинці, було не більше п'яти років. На ній — одразу дві, а може, навіть і три сукеночки, а зверху грубезна вовняна хустка. Так що в усіх тих одежинах дівча перетворилося на кругленького пухнастика, який засапано хекаючи слухняно дріботів угору, гепаючи важкими гірськими черевиками, підбитими грубезними цвяхами. Десять за добру годину сходження обидві дійшли до сільця Дьорфлі, яке було розташоване якраз на півдорозі до вершини.

Молодиця була з місцевих, бо коли вони з малою проходили через село, з нею то з вікна, то з порога, а то хтось зустрічний, віталися односельці та навіть про щось запитували, проте вона кваплячись, відповідала коротко, не зупиняючись. Так пройшли через усе село та наблизилися до останнього будиночка на околиці, що, як і решта обійсть, стояв осібно від інших.

— Агов, Дорко! — гукнули до неї з хати. — Зачекай хвилю, якщо ти нагору, то я з тобою.

Молодиця спинилася. Мала відразу ж висмикнула руку з її долоні й сіла на землю.

— Гайді, ти як, дуже змучилася? — спитала Дора в малої.

— Та ні, не так щоб, душно тільки, — пролепетала та.

— Ми вже майже прийшли, ще трішки залишилося. Крокуй швидше і постарайся, щоб кроки були довші, то за якусь годину будемо на місці, — підбадьорила її Дора.

З хати вийшла огрядненька, добродушна з виду тітонька. І далі вони вже йшли втрьох. Мала підвелася і почимчикувала за двома дорослими, які добре знали одна одну, тож одразу завели жваву розмову про мешканців Дьорфлі та їх сусідів із найближчих сіл.

— Дорцю, та куди ж ти з такою малою дитиною, — спитала тітонька. — Зачекай-но, та то ж твоєї сестри, Царство їй небесне, доня.

— Ага, то її мала, я до Вуя на полонину її веду. Нехай у нього побуде.

— Дорцю, та побійся Бога! Малу — до Вуя з полонини? Я думаю, що ти геть здуріла! Що ти собі таке навидумувала? Та старий тебе назад відішле і малу разом з тобою!

— Ні, чого б то. Він дідо чи не дідо? Я доки була годна 1, то малу в себе тримала, а тепер... Я так тобі, Варко, скажу, знайшла собі добру роботу і через малу відмовлятися він неї не збираюся. Скільки могла, стільки бавила, тепер нехай він те робить.

— Егеж, якби він був такий, як решта людей, то так, — ніби погодилася з нею Варварка, — але ти хіба його не знаєш? Та як він там, нагорі, з дитиною раду собі дасть? Та ще із такою малою? Та й вона, так само, довго з ним не витримає. Почекай, що за робота така файна?

— Та аж до Франкфурта треба переїжджати. Там покоївкою маю бути в одних панів. То сім'я, і вони минулого літа там внизу, в Баді, відпочивали. Я в них за покоївку була і так у всьому допомагала. Вони вже тоді мене з собою до Франкфурта взяти хотіли. Тоді я не змогла все покинути та поїхати з ними. А цього літа вони знов приїхали, мене з собою кличуть. Можеш бути певна, тепер я свого не впущу і таки поїду з ними.

— Не хтіла б я бути на місці бідної дитини, — аж скривилася Варварка. — Лише Пан Бог відає, що у діда в голові. Він нікого ні видіти, ні знати не хоче, та шо там з людьми, в церкві вже кілька літ як не був. Раз у рік, правда, на грубезний костур спирається і сходить до нас із полонини. То люди його третьою дорогою обходять. Та на нього навіть глянути страшно. Білий, як лунь, патлатий, як дикун якийсь, бородою по самі очі заріс. А як глипне на тебе з-під волохатих сивих брів, то, бігме, аж мороз поза шкірою. Тішишся, шо не сама його на дорозі перестріла.

— Ну й нехай, — вперто трималася свого Дорка, який не є, а дідусь, мусить за внуку попідкуватися. Ніц він їй не зробить, не з'їсть же! А навіть якщо й шкоду яку заподіє, то він до суду піде, не я, ось так!

— Хотіла б я знати, — спробувала вивідати у подруги Варварка, — чого він такими очима на всіх людей дивиться, втік від усіх на полонину і сидить там сам-один. Таки совість його за щось мучить. Про нього чого тільки не плескають. Дорцю, а сестра тобі часом нічого про нього не повідала, га?

— Та була балачка, але ніц про те говорити не буду, як почує від кого, мені потім буде соромно йому в очі глянути, не, ніц не скажу.

Варварка вже давно хотіла якомога більше дізнатися про Вуя з полонини, про його дикий вигляд, який відлякував людей, про його усамітнене життя в горах. Та чому люди говорять про нього недомовками, ніби бояться потім відповісти за балачку, як його

зустрінуть. А доброго слова про нього то взагалі годі від кого почути. Чого Варварка не дотумкувала, звідки таке прізвисько — Вуй із полонини — прилипло до старого. Не міг же дід бути для всіх у селі вуйком! Але вже так повелося, всі називали його Вуєм з полонини, то й вона так на нього казала. Слово це “вуй” походить від “вуйко”. Так на місцевій говірці називають дядька. Варварка жила в Дьорфлі не так вже й давно, вона переїхала сюди до чоловіка, пішла за невістку. А як дівувала, то жила не в горах, а внизу, в Преттігау. Так що не цілком орієнтувалася в особливостях життя та подіях, які відбувалися до її переїзду в цю місцину. Так само мало знала вона й місцеві знаменитості. Дорка, її хороша знайома, була звідси родом, донедавна разом із матір’ю жила в селі. Але рік тому мама її померла і вона перебралася вниз, до містечка Баде Рагац, де знайшла собі гарний заробіток, працюючи покоївкою у великому готелі. Цього літнього ранку вона, власне, прийшла з Рагаца, ведучи Гайді за руку. Правда до Маєнфельда її та малу підвіз на драбиняку 2 знайомий, який саме їхав додому. Отож нічого дивного, що Варварка вирішила скористатися з хорошої нагоди й дізнатися трохи більше. Вона по-дружньому взяла Дорку за руку і проворкотіла:

— Дорцю, та ми ж такі добрі товаришки! Та тільки від тебе можна справді правду почути. Людиська ж наплетуть такого, що купи не тримається. Лише ти знаєш, як воно насправді було. Розкажи, хоча б трішечки, що таке зі старим і чи завжди він був таким людиноненависником, як ото зараз?

— А я знаю, який він раніше був? Мені зараз двадцять шість, а йому то вже точно всі сімдесят. Тобто молодим я його видіти ніяк не могла, рахувати вмієш? Моя мама була, як і він, родом з Домлешга, звісно могла б я багато чого про нього повідати, але ти розплескаєш неодмінно. Завтра брехня по всьому селу піде.

— Йой, Дорко, та що ти таке кажеш, — ображена Варварка аж відсахнулася, — не такі вже лихі на слово в нас люди, заспокойся! Як вже і розкажу, то не все. Про що скажеш мовчати — нікому й словом не прохоплюся. Розкажи і не будеш ні про що жаліти, най мене грім поб'є, лишнього не бовкну!

— Та най там уже, — здалася Дорка, — але дивися мені, ти пообіцяла зайвого не пасталакати!

Дорка озирнулася за малою, чи не чує та часом. Проте її побоювання були марні: дівчинка не могла нічого почути, бо її взагалі не було ніде видно. Очевидно, вона в якийсь момент взагалі перестала йти за ними, а подружки так захопилися балачкою, що цього не помітили. Дорка відразу зупинилася і, обернувшись, озирнула доокола.

Стежка хоча й звивиста, проте згори проглядалася майже до самого села, і нікого на ній не було.

— Он вона, — обізвалася Варварка, яка приєдналася до подружки, — ген там, бачиш? — і вказала пальцем далеко вбік від стежки, — дряпається догори схилом разом із Петрусем-к озопасом та його козами. Чого він так пізно сьогодні? Але нам те на руку, він за малою тепер пильнувати буде, а ти можеш мені все спокійно розповісти.

— Та не мусить він за нею вже так дуже й пильнувати, — зауважила Дорка, — досить кмітлива мала, як на її п'ять років, ловить усе на ходу, вона багато чого, собі на ліпше, сама навчиться. Бо що в старого? Лише кози і хижа на полонині...

— А в нього колись більше було? — здивувалася Варварка.

— У нього? Ну таки колись було. Так я собі думаю, — з притиском заперечила Дорка. — Та він мав одну з найліпших господарок в Домлешгу. Він був у батька старшим сином. Мав молодшого брата, який, на відміну від нього, хорошою та порядною людиною був. Не як старший, що хтів не робити, а паном бути.

Волочився десь по людях із такими ж неробами, яких ніхто знати не хотів. Всю господарку програв, пропив. Батьки, як то завжди буває, не витримали такої ганьби, повмирали з горя одне за одним. Брат зі злиднів село покинув і пішов кудись у світи. Ніхто так і не знає, куди подівся. А вуйко, як лишився із сплюгавленим ім'ям та голим-босим, як церковна миша, до війська подався і служив десь у Неаполі. Дванадцять чи тринадцять років про нього не було чути. А потім несподівано вернувся додому з хлопчиком, підлітком іще. Думав його комусь із родини віддати. Але ніхто його ні на поріг не пустив, ні знатися з ним більше не хотів. Він затаїв після цього зло на всіх. Сказав: “Більше в Домлешґ ні ногою!” Прийшов у Дьорфлі й став із хлопчиком тут жити. Жінка, від якої той малий був, родом, певно, з Грауб'юндена. Мабуть, як жив там внизу, то знайшов собі жінку, а потім і овдовів. Мав при собі трохи грошей, бо віддав хлопця, Тобіасом його звали, в науку, ремесла навчитися. Тобіас хорошим теслею став, люди його поважали, і ніхто в селі поганого слова про нього не скаже. А от до старого ставилися з підозрою... Кажуть, він утік з армії. Мусив покинути службу, бо скінчилося би все для нього дуже зле: забив він когось у тому Неаполі, і то, звичайно, не на війні, як сама розумієш, а в якійсь бійці. А ми з ним родина: бабця моєї матері з його бабцею — рідні сестри. Кличемо його вуйком, а оскільки ми майже зі всіма людьми в селі родичі, по батьковій лінії, то всі решта також його вуйком кликати почали. А як переселився старий на полонину — Вусем з полонини.

— А з Тобіасом що даліше стало? — захопилася Дорчиною розповіддю Варварка.

— Та зачекай-но, всього нараз не розкажу, за порядком повідаю, — пояснила Дорка, — отож Тобіас вчився на теслю в Мелсі, а як вивчився, то вернувся додому в село і взяв собі за жінку мою рідну сестру Аделаїду, він давно вже до неї ходив, і вона ніц проти не мала. Як одружилися вони то гарно жили, в злагоді. Але довго так

не було. Через два роки на новобудові, де працював, упала йому балка просто на голову і забила на місці. А як його побитого такого привезли додому, не змогла його виду бідна моя Аделя винести, з жалю і переживання напала на неї сильна гарячка. Довго її та гарячка мучила і ніяк не відпускала. Бідолашна так і не оговталася від тих переживань. Деколи находило на неї таке, що сама не знала, спить вона чи збудилася вже. За кілька тижнів поклали сердешну в сиру землю. Після їх смерті почали люди між собою (і то чимраз голосніше) про нещасну долю обох говорити. Казали, що то кара за безбожне вуйкове життя їх спіткала. Дійшло до того, що йому прямо в очі так і сказали, та й панотець у церкві закликав його з амвона покаятися в гріхах. А той усе більше затинався, ніц слухати не хотів і лютував страшно, взагалі перестав до людей обзиватися, але, правда, люди теж почали його обминати. А потім якось вуй зійшов на полонину й більше назад не спускався. З того часу й живе там у незгоді як з людьми так і з Богом. Аделину доцю, вона тоді зовсім крихтіною була, лишень рочок виповнився, ми взяли до себе. Як минулого літа мамця мої померли, захтіла я на заробітки в Бад податися, взяла її з собою та й віддала на виховання старій Урсулі, яка в Пфеффердорфі мешкає. Я ж лишилася в місті й на зиму. Там мені робота підвернулася: шиття було і багацько, а я добре на тому знаюся! А як весна почалася, вернулися пани з Франкфурта, сім'я, в якій я минулого року за покоївку була. Вони й тепер мене з собою хочуть взяти. Післязавтра ми від'їдемо. І тепер, мушу тобі сказати, але ж і добру маю роботу!

— Ая, а дитину старому нагорі лишиш? Я з тебе, Дорко, просто дивуюся. Шо ти собі думаєш, — обізвалася з докором Варка.

— Це ти про що, — спробувала оправдатися Доротей, — я для неї, що могла, те зробила, а тепер... Куди мені тепер її подіти, га? Не думаю, що п'ятирічне мале можна з собою аж до Франкфурта тягти. Варко, а ти взагалі куди? Нам до полонини, вже майже рукою

подати.

— Та я осьдечки, прийшла, — відповіла Варвара, — я з Петрунькою-козопасихою побалакати зібралася, вона для мене пряде взимку. Ну, бувай, подружко, най щастить!

Доротея потиснула простягнену Варчину руку й залишилася стояти, а Варвара попрямувала до темно-брунатної альпійської хижі, яка була за кілька кроків від стежини, у видолинку, гарно захищена в такий спосіб від стрімких гірських вітрів. Хижку було збудовано якраз, якщо рахувати від села, посередині гірського пасовища, яке піднімалося вгору. Те що її збудували в місці, де гора мала заглибину, було дуже хорошою ідеєю. Хатина виглядала такою старезною розвалюхою. А коли приходила весна, і з гір налітав різкий вітер, то дув він із такою потугою, що вона починала двигтіти й скрипіти зарослими мохом старими балками, гримати вікнами та дверима. Коли б хатинка стояла у верхній частині полонини, в один із таких бурхливих весняних днів все могло б сумно скінчитися для її мешканців: вітер скинув би їх разом із купою потрощеного дерев'яччя аж у долину.

Десь добрих десять хвилин простояла Дорка на одному місці. Все розглядалася навкруги: де дітлахи, які разом гнали кіз на полонину. Проте їх ніде не було видно. Тоді Дорка піднялася трохи вище, до такого місця, звідки відкривався вид на схил гори, аж до самого низу. Там вона стояла, очікуючи. Мало-помалу її почала охоплювати нетерплячка — це стало видно з обличчя і по тому, як вона переступала з ноги на ногу та вся аж смикалася.

— Йой, Бозю ти мій, Гайді, та що ти таке твориш? Та який у тебе вигляд? Та де всі твої спідниці, де хустина? Де новісінькі черевики, які я тобі купила? А нещодавно куплені панчохи? Ніц нема! Ніц! Гайді, де ти то всьо поділа?

Мала спокійнісінько показала пальчиком вниз на схил гори й відповіла:

— Там.

І справді, у вказаному напрямку щось лежало, червоніючи зверху цяткою хустини.

— Бідачисько ти нещасне! — схвильовано вигукнула Дорка. — І що ти собі таке надумала? Нашо всьо із себе поскидала? Та що то таке, га?

— А мені не треба було стільки, — відповіла мала, і в її голосі зовсім не чувалося каяття за свій вчинок.

— Ох і дурненьке ж біднятко, Гайді, чи ти розум свій там, під горою, лишила? — почала сварити її тітка. — А хто по ті лахи піде, та то десь із півгодини злазити і підніматися знову! Петрусь, збігай, дитинко, га? Стрілою туди й назад. Та йди, принеси вже, чого стовбичиш, очима лупаєш? Чи в тебе ноги докупи позросталися?

— А я кози і так пізно вигнав, — не кваплячись промовив Петрусь, який непорушно стояв поряд та флегматично вислуховував зойки і крики тітки, запхнувши руки в кишені штанців.

— Гей, як так і далі стоятимеш і витрішки годуватимеш, чи багато з того матимеш? — змінила тактику тітка Дора. — Йди-но сюди, я тобі щось гарне дам, глянь, — і вона простягнула йому новенький п'ятак, який сліпучо зблиснув на сонці.

Пастушок несподівано зірвався з місця і, роблячи велетенські стрибки, доскакав по стежці до купки з одягом, схопив його і вже за якусь хвилю був знову коло тітки. Дорка аж хвалити його почала за таку спритність, а потім віддала п'ятака, якого Петрусь запхав глибоко в кишеню. Він аж світився від радості, на обличчі вигравала широка посмішка, бо не так часто йому доводилося заробляти грошима.

— Ти міг би допомогти мені всі ці лахи нагору до Вуя з полонини винести, тобі ж також в цю сторону, еге ж? — промовила тітка Дора, коли намірилася продовжити сходження крутим косогором, який починався якраз за хижкою Петруся-козопаса.

Той без заперечень та з охотою взявся і за цю роботу. Він пішов слідом за тіткою та малою, повісивши всю одіж, зв'язану в клуночок, на згин лівої руки та цьвохкаючи прутиком у правій. Гайді ж разом із кізками, весело хвищаючи ніжками, підстрибувала поруч. Отак всі гамузом піднялися вони десь за хвилин сорок п'ять на полонину до хатини старого вуя, що стояла на рівнині, віддана на поталу усім гірським вітрам. Це мало також і свою перевагу: тут можна було досхочу насолоджуватися сонячними променями та милуватися видом на всю долину внизу, під горою. За хатиною росли три старезні ялини, які розпростерли навсібіч густі свої руки-віти. За ними гора продовжувала ріст у височінь, спершу горбами, вкритими соковитою та густою травою, за нею розпочиналися чагарники на кам'янистому ґрунті і завершувалося все це похмурими, без жодної рослинки, стрімкими сірими скелями. З тої сторони хатини, звідки відкривався вид на долину, старий змайстрував собі лавку, саме на ній він і сидів: люлька в зубах, долоні на колінах, спостерігаючи за козами, обома дітлахами та Доркою, що піднімалися вгору. Тітка тепер пасла задніх, бо раз за разом її обганяли всі інші.

Першою на полонину дісталася Гайді, вона підійшла до старого і простягнула рученята зі словами:

— Доброго вечора вам, дідусю!

— Ну-ну, і до чого ти це? — грубо відрізав старий, коротко потиснувши малій ручку, і пронизливо глипнув на неї з-під кошлатих брів.

Так він грізно дивився на неї, а мала, не відводячи погляду й не кліпаючи, почала його розглядати: старий зі своєю довгою бородою, густезними сивими бровами, що кущилися на переніссі, виглядав чудернацько, тож Гайді захотіла пильніше роздивитися. Тим часом підійшла Дорка з Петрусем, котрий притих, спостерігаючи за тим, що тут діється.

— Доброго дня вам, вую, — стала перед старим Дорка, — я ото привела до вас малу, дочку Тобіаса та Аделаїди, вже, мабуть, її і не впізнаєте. Вона ж тільки рочок мала, як ви останній раз її бачили.

— А нашо вона мені тут здалася? — буркнув старий. — Агов, — гукнув він до Петруся, — нема чого тут стовбичити, сьогодні ти й так спізнився, жени їх далі. І ще мої прихопи!

Пастушок відразу кинувся виконувати наказ, бо Вуй так зиркнув на нього, що йому одразу набридли всі ті оглядини, і його як вітром здуло.

— Вона, вую, буде тепер у вас жити, — кинулася Дорка відповідати на запитання старого. — Я що могла, то для неї робила, чотири роки її бавила. А тепер ваша черга прийшла, як не як — родина її найближча. Ось так.

— Ая, — пронизливо глипнув дід їй у вічі, — а як вона стане про тебе питати, плакати й скиглити, такому мацьопству З нерозумному завше чогось бракує, — що мені тоді з нею робити?

— А мене то не обходить, — прохопилася Дорка, — мені також ніхто не помагав і ніхто ніц не пояснював, взяла на руки і всьо, вперед, будеш нянькою! Їй заледве рочок, а мені й на себе треба було заробити, та й старенька мама на руках... А тепер мені на заробітки треба. Маєте сидіти з дитиною. І мастіть собі з нею голову тепер самі 4, куди хочете, туди малу й подіньте. Не хочете подбати — не мусите, але як станеться їй що, заслабне чи помре, не дай Боже, то буде тепер ваш клопіт. Ви за неї відповідальні й не минути вам кари небесної, бо не захотіли про ближнього попіклуватися. Бозя на небі все бачить.

Десь у глибині душі Дорка відчувала, що чинить недобре. Вона, власне, й розперезалася так, щоб придушити докори сумління, які її мучили. Бовкнула вона зі злості, правда, зайве, бо після її останніх слів Вуй рвучко підвівся з лави й так глянув на неї, що вона аж на кілька кроків відступила.

Старий тим часом гаркнув, вказуючи рукою на долину:

— Геть звідси! Йди звідки прийшла, і щоб я тебе тут більше не видів!

Дорці не треба було два рази повторювати. Мало не на ходу вона швиденько протуркотіла:

• • •

Далі — у повній книжці «Гайді».
nashaknyga.com.ua